



Република Србија
МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА
ПРАВА И ДРУШТВЕНИ ДИЈАЛОГ
Булевар Михајла Пупина 2
Нови Београд

ИЗВЕШТАЈ
о испуњености циљева
Декларације партнера Западног Балкана о интеграцији Рома/киња у оквиру процеса
проширења Европске Уније

У Северној Македонији се од 21. до 23. септембра 2023. године одржао IV Министарски састанак на тему остваривања испуњености циљева Декларације партнера Западног Балкана о интеграцији Рома/киња у оквиру процеса проширења Европске Уније.

Декларација је потписана 5. јула 2019. године од стране председника Влада из региона Западног Балкана у оквиру процеса проширења Европске Уније, којом смо се обавезали да ћемо наставити и појачати напоре за остварењем потпуне равноправности и интеграције Рома/киња у нашој држави.

На састанку смо известили о постигнутим резултатима који су утврђени Декларацијом. Ажуриране информације које извештај садржи обухвата период до септембра 2023. године, које смо прикупили од надлежних органа који учествују у спровођењу циљева Декларације:

1. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања;
2. Национална служба за запошљавање;
3. Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре;
4. Министарство просвете;
5. Министарство здравља;
6. Министарство државне управе и локалне самоуправе;
7. Министарство унутрашњих послова;
8. Повереник за заштиту равноправности.

Институције одговорне за спровођење јавних политика за социјално укључивање Рома и Ромкиња редовно извештавају и дају одређену перспективу о развоју и напорима предузетим да би се постигли циљеви Познањске декларације.

ЗАПОШЉАВАЊЕ

У области запошљавања

Република Србија не само да даје приоритет Ромима у одређеним активним мерама политике запошљавања, већ кроз неке од њих посебно таргетира Роме.

Припадници ромске националне мањине су у складу са стратешким документима препознати као категорија теже запошљивих лица имајући у виду да се суочавају са отежаном запошљивошћу и приступу тржишту рада из више разлога као што су неповољна образовна структура, недостатак радног искуства, знања и вештина, често ниска мотивисаност за укључивање у формално тржиште рада, дискриминација и стереотипи када је у питању њихово запошљавање. С тим у вези, утврђене су и активности и мере за побољшање положаја незапослених Рома и Ромкиња на тржишту рада са посебним нагласком на значај координисаног деловања како би се у крајњем исходу унапредио њихов изузетно неповољан социо-економски положај, као и спроводиле одговарајуће активности с обзиром на отежану запошљивост услед различитих фактора.

Мере активне политике запошљавања које спроводи Национална служба за запошљавање имају за циљ подстицање запошљавања првенствено лица из категорије теже запошљивих укључујући и лица ромске националности. У правцу деловања на проблем неповољне образовне структуре Рома, Национална служба спроводи програме додатног образовања и обука који имају за циљ стицање додатних знања и вештина потребних за обављање послова на конкретном радном месту и у складу са потребама тржишта рада ради унапређења квалитета радне снаге и повећања шанси за запошљавање у погледу захтеваних знања и вештина.

За послодавце који су кључни партнер у овом процесу, обезбеђени су финансијски подстицаји за запошљавање лица из категорије теже запошљивих у виду субвенција за запошљавање. Такође за подстицање samozapošljavanja Рома, Национална служба за запошљавање је обезбедила посебна средства у виду субвенције за отпочињање сопственог посла.

У циљу спречавања дискриминације, Национална служба за запошљавање послодавцима и тражиоцима запослења пружа информације о прописима који су на снази из области запошљавања и рада. У поступку избора кандидата, послодавци се информишу о правима, обавезама и одговорностима које се односе на запошљавање, као и о обавези обезбеђивања једнаког третмана лица која су се јавила на разговор за посао, забрани дискриминације у поступку запошљавања и сл.

У процесу јачања и унапређења локалне политике запошљавања и развоја међусекторског приступа, представници Националне службе за запошљавање активно учествују у радним групама за побољшање положаја Рома и Ромкиња на тржишту рада, пројектима, као и у мобилним тимовима за инклузију Рома и Ромкиња.

У циљу стицања нових знања и вештина у раду са незапосленим лицима, за запослене у Националној служби за запошљавање крајем 2022. и почетком 2023. године, спроведене су обуке на тему антидискриминације Рома и Ромкиња и до сада је наведену обуку похађало 63 саветника за запошљавање и саветника за запошљавање особа са инвалидитетом.

У циљу подстицања запошљавања лица ромске националности у јавним институцијама, у Националној служби за запошљавање је запослено неколико лица ромске националности са високим образовањем већ дужи временски период. Такође Закључком Владе Р. Србије почетком 2023. године запослена су два лица ромске националне са високим нивоом квалификација.

Са стањем на дан 30. јун 2023. године, на евиденцији незапослених налазило се 27.247 лица (13.986 жена), који су се изјаснили као припадници ромске националне мањине, што представља удео од 6,8% у укупној регистрованој незапослености.

Национална служба за запошљавање је дана 20. фебруара 2023. године расписала 13 јавних позива и конкурса за реализацију мера активне политике запошљавања у 2023. години (укључујући и Јавни позив за незапосленима ромске националности за доделу субвенције за samozapošljavanje у 2023. години).

У периоду јануар-јун 2023. године, у мере активног тражења посла (тзв. нефинансијске мере) укључено је 4.333 Рома (2.152 Ромкиње). У мере активне политике запошљавања (тзв. финансијске мере) укључено је 973 Рома (468 Ромкиња). Субвенција за samozapošljavanje додељена је за 348 Рома (172 Ромкиње), док је у јавне радове укључено 240 Рома (103 Ромкиње).

Дакле, укупно је у мере активног тражења посла и мере активне политике запошљавања, у периоду јануар-јун 2023. године укључено 5.306 Рома (2.260 Ромкиња).

Поред наведеног обухвата, додатних 72 Рома (26 Ромкиња) укључено је у мере активне политике запошљавања кроз реализацију локалних планских докумената у области запошљавања, по модалитету техничке сарадње.

Број случајева запошљавања Рома/Ромкиња са евиденције НСЗ (кумулатив за период јануар-јун 2023. године) је 3.252 лица (1.454 жене).

Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог у области ЗАПОШЉАВАЊА урадило је следеће:

Током извештајног периода настављене су активности везане за спровођење Закључка о сагласности са радним ангажовањем припадника ромске националне мањине, који је Влада РС усвојила јуна 2022. године, а који су успешно завршили Програм стручног усавршавања Рома за 2021. годину организованог од стране Националне академије за јавну управу.

Наведени програм имао је за циљ развој и унапређење професионалних компетенција као предуслова за бољу запошљивост припадника ромске националне мањине у органима државне управе, као и веће учешће Рома у јавном и политичком животу.

Након извршених консултација са 37 кандидата и 30 институција/организација, органа ЈЛС и јавних установа у циљу изјашњавања о могућностима за радно ангажовање, отпочета је процедура за потписивање споразума о сарадњи, децембра 2022. године.

Закључно са првим кварталом текуће године, закључено је активних 10 споразума у циљу ангажовања 11 лица.

У периоду од 15.12. до 29.12.2022. закључено је седам споразума у циљу ангажовања седморо лица, обзиром да је један је у међувремену раскинут, ангажовано је шест лица; у периоду од 1.01. до 31.03.2023.г. закључено је пет споразума, један је у процедури раскида те је по основу активних споразума ангажовано пет лица.

У сарадњи са ГИЗ-ом, успели смо да упослимо 19 високо образованих Рома и Ромкиња у Јединицима Локалне Самоуправе.

Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог Републике Србије и Фондација за образовање Рома (ФОР) расписали су јавни позив за обављање стручног стажирања за припаднике ромске националне мањине у Министарству за људска права и мањинска права и друштвени дијалог Републике Србије. Стажирање су завршиле три Ромкиње које су стекле искуства у државној управи.

У току је конкурс за обављање стручне праксе и усавршавање младих Ромкиња и Рома кроз програм стажирања код послодаваца из јавног, приватног и цивилног сектора, који је објавио Ромски едукативни Фонд, где ће опет млади Роми и Ромкиње имати прилике да стажирају код нас у министарству.

СТАНОВАЊЕ

У области становања је у великој мери подржан кроз ИПА фондове.

ИПА 2013 - У оквиру пројекта „Спровођење трајних решења за становање и побољшање физичке инфраструктуре у ромским насељима” (имплементиран у 13 ЈЛС) укупно је изграђено и реконструисано 200 стамбених јединица у којима живи преко 750 људи. Изградњом комуналне инфраструктуре унапређени су услови живота за преко 5000 припадника ромске националне мањине. Вредност пројекта је 7,5 милиона евра. ИПА 2014 - Пројекат „Побољшање социо-економских услова живота ромске популације” (Вредност уговора је 2.811.410,00 евра и обухвата израду пројектно техничке документације и урбанистичких планова за више од 100 подстандардних ромских насеља. Имплементира се 115 насеља у 35 јединица локалних самоуправа . Кроз овај пројекат ради се и ажурирање ГИС базе која се налази у Министарству грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре.

- ИПА 2016 - Пројекат „Подршка ЕУ инклузији Рома - оснаживање локалних заједница за инклузију Рома и Ромкиња”, финансиран је из ИПА 2016 програма, средствима управља ДЕУ у Републици Србији, корисник је Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, а имплементациони партнер је Стална конференција градова и општина. У оквиру Партије 1 додељена су средства у износу од око 1,32 милиона евра.

У оквиру Партије 2 додељена су средства у износу од око 660,000 евра за предлоге пројеката који се баве подстицањем позитивне акције локалне заједнице према ромском становништву ради спречавања дискриминације, са посебним фокусом на децу и младе у ризику од социјалне искључености жене, особе са инвалидитетом и особе старије животне доби.

У оквиру компоненте 3 креиран је методолошки приступ за унапређење процеса озакоњења ромских подстандардних насеља у Републици Србији и активно се пилотира у 10 јединица локалне самоуправе. Такође, потписани су уговори о суфинансирању израде пројектно техничке документације са 12 ЈЛС. Кроз реализацију треће компоненте испуњавају се предуслови за реализацију будућих пројеката/програма стамбене подршке, и то посебно кроз доношење урбанистичких планова за подстандардна ромска насеља. Усвојено је укупно 11 урбанистичких планова, при чему је важно истаћи да се сви плански и технички документи доносе уз максимално учешће становника неформалних насеља, чиме се обезбеђује одрживост планских решења у смислу смањења конфликта у простору и

ефикаснијег решавања имовинско-правних односа, као неопходног услова за реализацију будућих појединачних пројеката стамбене подршке.

Стална конференција градова и општина реализовала анализе и сачинила више публикација и водича који се односе на решавање стамбених питања. Неки од њих су:

- „Озакоњење стамбених објеката у ромским подстандардним насељима у Србији – анализа стања и изазови”, 2019. године
- „Водич за озакоњење породичних кућа у ромским насељима у Србији” 2020. године, на српском и ромском језику
- „Приручник за пружање стамбене подршке у јединицама локалне самоуправе” ,
- „Упутство за припрему програма стамбене подршке за озакоњење стамбених објеката”.

- ИПА 2018 – Програм „Подршка Европске уније социјалном становању и активној инклузији” (EU SHAI) осмишљен је да побољша примену политика социјалне инклузије у Србији и обезбеди одржива стамбена решења праћена мерама активне инклузије за најугроженију популацију. Европска унија (ЕУ) издвојила је 27 милиона евра путем Инструмента за претприступну помоћ (ИПА) 2018 за 63 месеци спровођења Програма, а Канцеларија Уједињених нација за пројектне услуге (УНОПС) изабрана је као имплементациони партнер.

- У оквиру Програма изграђено је 127 станова у вишепородичним зградама за социјално становање. У периоду од априла до јула 2023. године, 109 породица са 316 чланова је усељено у новоизграђене зграде у Чачку, Лозници, Свилајнцу, Врњачкој Бањи, Љубовији и Шапцу. Купљено је 50 кућа са окућницом, а на њих 26 извршени су радови на адаптацији и побољшању услова становања. Такође, реконструисана је 81 стамбена јединица.

- Комплементарним мерама активне инклузије до сада је подржано 276 породица са 950 чланова између осталог, 196 породица подржано је пакетима намештаја и беле технике, 71 породица комплетима алата, машина и опреме за стицање прихода, у три јединице локалне самоуправе уведено је становање уз подршку за особе са инвалидитетом и младе (Пирот, Врњачка Бања, Шабац), основано је и опремљено једно социјално предузеће (Кула), а особе са инвалидитетом обучене су за рад у њему, 35 корисника и корисница је краткорочно радно ангажовано, док је 25 корисника и корисница запослено, а три породице су самозапослене оснивањем предузећа и радње.

У складу са Акционим плана за период 2022 - 2024. године за спровођење Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022 – 2030., такође је предвиђена легализација, заправо предвиђене су низ активности које претходе легализацији објеката.

Тренутно је на Јавној расправи Нацрт закона о изменама и допунама закона о становању и одржавању зграда где је обухваћена компонентна социјалног становања, на којој ћемо присуствовати 2. октобра 2023. године, у Београду.

ОБРАЗОВАЊЕ

У области образовања

Министарство просвете активно и континуирано ради на примени **низа мера подршке** деци, ученицима и студентима ромске националности са циљем достизања потпуне равноправности и одрживе инклузије ромске заједнице у друштво.

Са циљем већег обухвата образовање припадника ромске националне мањине образовањем кроз повећање стопе уписа и завршавања основног образовања и повећање стопе уписивања и завршавања средњошколског образовања, Министарство просвете предузима следеће мере подршке:

- **Афирмативни упис** у предшколску установу, као и у основну школу који је омогућен деци ромске националности која немају потребна докумената;

- Мере афирмативне акције **уписа ученика ромске националности у средње школе дефинисано је подзаконским актом**: до сада уписано је више од 18.000 ученика (од тога 56% девојчица), у школ. 2022/23. год уписано је 2.451 ученика (од тога 55% девојчица).

- **Испитивање детета** при упису у школу врши се **на матерњем језику** детета или ангажовањем преводиоца на предлог националног савета националне мањине. Ако дете старије од седам и по година због болести или других разлога није уписано у први разред, може да се упише у први или одговарајући разред, на основу претходне провере знања, коју обавља тим састављен од наставника разредне наставе, педагога и психолога школе уважавајући стандарде постигнућа и ценећи најбољи интерес детета.

- Законски је предвиђена и **подршка у образовању** тако да се за ученике коме је због **социјалне ускраћености, тешкоћа у учењу, ризика од раног напуштања школовања** и других разлога ова подршка потребна, обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека, прилагођавање начина остваривања школског програма и израду, доношење и остваривање индивидуалног образовног плана. За остваривање додатне подршке директор школе, наставник, стручни сарадник, васпитач, педагошки асистент и родитељ, односно други законски заступник може да добије посебну стручну помоћ у погледу спровођења инклузивног образовања.

- Законски је остављена могућност да ученик који је поднео захтев за признавање стране школске исправе може да буде **условно уписан** у наредни разред, уколико се поступак не оконча до почетка школске године, у ком случају је школа дужна да ученика одмах укључи у одговарајући разред.

- **Изборни програм Ромски језик са елементима националне културе** похађа у просеку 2500 до 3000 ученика-ица у ОШ. У Педагошком заводу Војводине акредитована је још једна обука за наставнике овог изборног програма „Методика наставе за изборни програм Ромски језик са елементима националне културе“. У систему се налази 60 ангажованих наставника *Ромског језика са ел. националне културе*.

- **Стипендирање као мера подршке предуниверзитетском образовању Рома** - за последњих 8 школских година укупно је додељено 7.615 стипендија ромским ученицима, од чега је 65% девојчица. Укупно се стипендира у 2020-21. години 1213 ученика. У школској 2021/2022. години одобрено је 1114 стипендија ученицима средњих школа у Републици Србији, који су припадници ромске националне мањине, а за школску 2022/2023. годину одобрено је 1120 ученичких стипендија. Месечни износ ученичке стипендије, као и ученичког кредита износи 8.100,00 динара и исплаћује се 10 једнаких месечних рата, а исплаћују се из буџета Министарства просвете.

- **Менторска подршка** је значајан подстицај остајању у систему, ангажовано је 150 ментора.

- **Афирмативна мера за упис на високошколске установе** датира још из 2003/2004. године, до сада је уписано више од 2000 студента (51% су девојке). Студенти припадници ромске националне мањине (и студената са инвалидитетом) се посебно рангирају приликом доделе студентских стипендија и кредита применом блажих критеријума у складу са афирмативним мерама у области образовања, од друге године студија, уколико нису губили годину током студија, без обзира на просечну оцену и ЕСПБ бодове. У академској 2022/23. годни додељено је два студентска кредита (толико је било и кандидата) студентима ромске националности, а право на студентске стипендије остварило је 107 ромских студената.

- **Мере за спречавање осипања из образовног система** - Школе примењују систем за рану идентификацију и реаговање у циљу спречавања осипања из образовног система, по протоколу који је дизајниран на локалном нивоу за спречавање осипања из образовања који повезује школу са центром за социјални рад, интерресорним комисијама, здравственим центрима, судијама за прекршаје, локалним самоуправама и другим релевантним механизмима и партнерима на локалу (ромски координатори, педагошки асистенти, здравствене медијаторке).

Такође, у последње три године, обуке за препознавање и спречавање осипања из система образовања обухватиле су више од 11 000 запоселних у образовању.

Програм бесплатних уџбеника као мера подршке која доприноси и смањењу осипања, посебно у транзиционом периоду - Имајући у виду важност доступности образовања за све, Министарство је за школску 2022/23. годину обезбедило бесплатне уџбенике којима се пружа додатна подршка ученицима из социјално/материјално угрожених породица. За школску 2022/23. годину за 88.493 ученика, односно за 16.5% ученика су обезбеђени бесплатни уџбеници. Бесплатне уџбенице за школску 2023/2024. годину, добило 87.644 ученика, за шта је Министарство определило 6,5 милиона евра. Процењујемо да је значајан део ове мере подршке усмерен ка ученицима ромске националности.

Саветници-спољни сарадници такође доприносе смањењу осипања, нарочито током транзиционих периода у образовању - Са циљем унапређивања доступности и квалитета образовања, Министарство је уложило додатне напоре да за школску 2021/22. годину ангажује више саветника-спољних сарадника за предмете, групе и области предмета и стручне послове. Тако је за инклузивно образовање ангажовано укупно 37 који су управо завршили једну у низу обука за јачање компетенција за примену инклузије у систему.

Стручно усавршавање запослених у систему образовања у области превенције и заштите од насиља и дискриминације, родне равноправности и демократске културе - У установама образовања и васпитања забрањено је свако насиље и дискриминација у складу са члановима 111. и 112, Закона о основама система образовања и васпитања.

Министарство просвете посебну пажњу посвећује превенцији дискриминације у систему образовања и васпитања. Законска регулатива се континуирано унапређује у овој области, интензивније од 2016. године када је први пут донет Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, детета, ученика или трећег лица у установи образовања и васпитања, а затим и 2018. године Правилник о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности.

Оба правилника уређују веома прецизно процедуре поступања установа образовања и васпитања у ситуацијама сумње или утврђеног дискриминаторног понашања између ученика, ученика и запосленог, између запослених, родитеља и других одраслих. Сегрегација се дефинише као тежи облик дискриминације. Правилник о поступању даље доноси и примере тешких облика дискриминације, као што су:

– неоправдано формирање посебних одељења за учеснике у образовању по основу њиховог личног својства, на пример посебна одељења учесника у образовању ромске националности (сегрегација).

Даље, овај Правилник дефинише и превентивне активности установе на спречавању сегрегације, као и интензивну сарадњу са локалном самоуправом. Интервенција је такође дефинисана овим Правилником: у установи у којој се препозна да постоји сегрегација састав тима за заштиту проширује се у складу са потребом и:

– припрема план десегирације;

– координира и прати спровођење плана десегирације кроз мере и активности примерене специфичностима ситуације сегрегације у установи у сарадњи са локалном самоуправом.

У сарадњи Министарства просвете и Центра за интерактивну педагогију, уз подршку Дечје фондације Песталоци израђен је и **Водич за спречавање сегрегације** у установама образовања и васпитања и предузимање мера за десегирацију

Као **подршка неформалном образовању** и програмима који су од значаја за развој образовања Министарство просвете сваке године расписује јавне конкурсе за удружења у области образовања. У последњих пет година подржано је више од 200 организација цивилног друштва којима је додељено око 70,000 евра буџетских средстава. За 2022. годину, подржано је **4 програма** којима се унапређује **образовање ромске заједнице** а подстичу се активности за повећан обухват ромске деце образовањем и смањивање осипања, као и активности додатне образовне подршке од стране цивилног друштва, којима се подржавају ученици да остану у систему.

Пројекат „Премошћавање дигиталног јаза за најугроженије ученике“ Министарство просвете реализује са УНИЦЕФ већ другу годину и то у 30 школа које имају највише ученика ромске националности и посебно је **важан за спречавање осипања у транзиционом периоду образовања**. Обезбеђено је преко 2000 уређаја за 30 најугроженијих школа у којима се образују ромски ученици, обука за 900 наставника, као и неповратна средства за школе (5.000 евра) за формирање Клуба за учење у којима се обезбеђују услови за онлајн учење за ученике који немају те услове кући. У школама су успостављене новоразвијене библиотеке дигиталних технологија (БДТ) и клубови за учење, реализује се низ активности у вези са подршком за учење, и то посебно најугроженијим ученицима.

Мере у систему образовања које подстичу запошљавање Рома и Ромкиња:

- запошљавање педагошких асистената који пружају подршку деци и ученицима ромске националности којима је та подршка потребна – у систему је **270 ПА** (финансирани са локалног и републичког нивоа), 231 у основним школама, 7 у средњим школама, 32 педагошка асистента у предшколским установама. Мрежа ПА се континуирано шири, на пример, за последње 2 школске године (2021/22., 2022/23. и 2023/24.) ангажовало нових 47 ПА.
- запошљавање наставника који предају изборни програм *Ромски језик са елементима националне културе* - у систему се налази 60 ангажованих наставника.

ЗДРАВЉЕ

У области здравства, наш кључни програм здравствених медијатора се континуирано успешно спроводи, а ми настојимо да трајно решимо њихов радно правни статус. Већина припадника ромске националности има здравствено осигурање.

У складу са Акционим плана за период 2022 - 2024. године за спровођење Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022 – 2030. године који је и усклађен са Познањском декларацијом, активност у АП **активност 5.3.7.**

Запошљавање припадника/ца ромске националне мањине у структурама Министарства здравља

Министарство здравља ће у наредном периоду, до 4. квартала 2024. реализовати меру из АП запошљавања уз учешће Министарством за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Националном службом за запошљавање, и Организацијама цивилног друштва.

Министарство здравља кроз свој Пројекат „Спровођење Акционог плана о здравственој заштити Рома” – Здравствене медијаторке спроводи мере за остваривање посебног циља 5.

Циљ пројекта који спроводе здравствене медијаторке је унапређење здравља Рома нарочито жена и деце, побољшање доступности здравствене заштите, нивоа информисаности о здрављу, смањење неједнакости. Активности предвиђене пројектом су повећање броја: здравствено осигураних лица, вакцинисане деце, систематских прегледа, укључених у саветовалишта и превентивне центре домова здравља, Рома који су изабрали лекара, усвојили здраве стилове живота, стекли знања о контроли здравља, заштити од заразних болести, планирању породице, штетности психоактивних супстанци, правилној исхрани и чувању намирница, личној и општој хигијени, значају уклањања отпада, насиљу-занемаривању-злостављању деце и жена, трговини људским бићима, правима из социјалне, здравствене заштите и здравственог осигурања.

Резултати су опште признати су да је обухват деце ромске националности имунизацијом приближан имунизацији деце у општој популацији у вези са примањем VCG вакцине пре навршене прве године: 94,3% код Рома и Ромкиња и 98% код опште популације. То је показатељ да је могуће постићи посебни циљ 5.

Патронажна служба дома здравља је у контроли трудноће ређе посећивала Ромкиње (32%) него друге труднице (56%), а након порођаја служба дома здравља је такође ређе посећивала Ромкиње (81%), него друге труднице (96%). То поново указује да уз подршку и појачано ангажовање могуће је постићи резултат посебног циља 5.

Већина припадника ромске националности су здравствено осигурани (93,4%), као и чланови њихових породица (94,1%) су подаци РФЗО-а. Узимајући у обзир да је овај податак више истраживан у насељима у којима активно раде здравствене медијаторке, претпоставља се да је проценат обухвата Рома и Ромкиња здравственим осигурањем ипак нижи него што претходни подаци указују.

ЛИЧНА ДОКУМЕНТА

Што се тиче личних докумената и матичних књига, имамо успостављен нормативни оквир, а оно на чему радимо је решавање питања тзв правно невидљивих лица.

У Републици Србији обезбеђени су сви услови за несметано остваривање права сваког детета да буде уписано у матичну књигу рођених одмах после рођења, уз поштовање законитости поступка и правне сигурности уписа у матичне књиге рођених.

Наиме, поштовање правне сигурности кроз идентификацију родитеља је стандард који је неопходан у поступцима у којима се одлучује о правима деце, како би се обезбедили сви механизми заштите у циљу спречавања сваке могуће врсте злоупотребе (нпр. трговине децом и људима), посебно с обзиром на преузете обавезе Републике Србије у складу са Конвенцијом Савета Европе о борби против трговине људима.

Министарство државне управе и локалне самоуправе континуирано предузима активности и прати стање у погледу остваривања права на упис у матичну књигу рођених.

Битно је истаћи да се данас ситуација да неко лице није уписано у матичну књигу рођених јавља као изузетак, што је резултат активности које Министарство државне управе и локалне самоуправе спроводи у протеклих 10 година у оквиру споразума о разумевању са Заштитником грађана и Високим комесаријатом Уједињених нација за избеглице – Представништво у Србији (УНХЦР).

- Системски начин решавања овог питања, који је препознат и од међународних тела, Министарство државне управе и локалне самоуправе наставља и у наредном периоду.

- Трећи Споразум о разумевању између Министарства државне управе и локалне самоуправе, Заштитника грађана и УНХЦР, потписан је 10. фебруара 2022. године. Активности из овог споразума везана су за окончање глобалне десетогодишње кампање „*Ја припадам*“ (#IBelong), која има за циљ да се до новембра 2024. године у читавом свету искорени апатридија.

- Оперативна група која делује у оквиру овог споразума, и коју поред споразумних страна чине представници министарстава у чијем делокругу су питања од значаја за решавање правне невидљивости (Министарства унутрашњих послова, Министарства здравља, Министарства за бригу о породици и демографију, Министарства правде и др.), предузима

и координише активности из делокруга различитих министарстава како би се решили преостали случајеви лица која нису остварила право на упис у матичну књигу рођених и спречиле појаве нових случајева.

- Такође, једна од активности која се предузима су и информативне кампање, те је у децембру 2022. године у Београду одржана информативна кампања за представнике ромске заједнице, који су том приликом упознати на који начин и коме могу да се обрате како би остварили право на упис у матичну књигу рођених и прибавили лична докумената. Овакав начин подршке припадницима ромске популације кроз информативне наставља се и у току 2023. године.

- У том правцу, у Нишу је 30. маја 2023. године одржана информативна кампања за представнике ромске заједнице, који су том приликом упознати на који начин и коме могу да се обрате у случају да родитељи нису пријавили рођење детета у законском року од 15 дана, односно нису остварили право на упис у матичну књигу рођених и прибавили лична докумената, а све у циљу како решавања преосталих случајева, тако и спречавања настанка нових случајева лица која нису уписана у матичну књигу рођених.

- Наредног дана, 31. маја 2023. године одржана је обука запослених са подручја 23 јединице локалне самоуправе и то запослених у породициштима који раде на пријави рођења детета, матичара, полицијских службеника, службеника центара за социјални рад, пружаоца бесплатне правне помоћи и повереника за избеглице. Тема обуке, на којој су присуствовала 92 учесника, била је остваривање права на упис новорођене деце чији родитељи немају лична документа, одређивање личног имена детета, пријава пребивалишта, држављанство, остваривање права на бесплатну правну помоћ.

- У том погледу, до краја 2023. године предвиђено је да се одрже још две информативне кампање.

- Исто тако, Оперативна група припремила је водич са информацијама о начину на који будуће мајке могу прибавити лична документа и остварити право на упис у матичну књигу рођених у случају да немају идентификациона документа или нису уписане у матичну књигу рођених, како би то право оствариле током трудноће, односно пре рођења детета, како би на тај начин и дете остварило права која припадају сваком детету.

- Истичемо да Министарство државне управе и локалне самоуправе континуирано прати стање у области, и по сазнању да постоји случај да неко лице није остварило право на упис у матичну књигу рођених у сарадњи са другим релевантним институцијама предузима потребне радње како би се такав случај решио.

АНТИДИСКРИМИНАЦИЈА

Када је реч о обавезама у области антидискриминације које се односе на оснаживање Владиних структура у заштити од дискриминације, у Републици Србији постоје 2 механизма заштите од дискриминације, то је судска заштита и притужба независном телу и повереник за заштиту равноправности.

У овој области донет је Закон о изменама и допунама закона о забрани дискриминације, који је ступио на снагу 31. маја 2021. године и њиме је у потпуности извршено усклађивање основног закона са правним тековинама Европске уније.

У периоду од 2019. до августа 2023. године Повереник је примио укупно 428 притужби по основу националне припадности и етничког порекла, а највећи број притужби односи се на дискриминацију припадника ромске националне мањине - укупно 377, што чини 88% од

свих притужби по овом основу. Поводом ових притужби Повереник је упутио већи број препорука и препорука мера са циљем отклањања повреда права и/или унапређења положаја Рома и Ромкиња у сваком конкретном случају. Такође, Повереник је у складу са овлашћењима реаговао и упозорењима, иницијативама и саопштењима. У погледу области друштвених односа због дискриминације Рома и Ромкиња највише притужби поднето је у поступку пред органима јавне власти и области јавне сфере, а најчешће због исписивања графита које садрже поруке мржње према ромској заједници и дискриминаторних изјава.

Једна од веома важних делатности Повереника јесте припремање и спровођење програма обука за препознавање, разумевање и заштиту од дискриминације за органе јавне власти и друга правна и физичка лица, имајући у виду да је препознавање случајева дискриминације као и познавање механизма заштите, пут ка остваривању равноправности. У вези са тим, од 2019. до августа 2023. године обуке Повереника похађало је више од 2.000 учесника кроз око 100 једнодневних или дводневних семинара, предавања и радионица. У истом периоду одржано је и више конференција и других јавних догађаја на којима се говорило о унапређењу положаја ромске националне заједнице, попут конференције „*Превенција и заштита од дискриминације Рома и Ромкиња*“ (одржане 2022. године у оквиру пројекта „*Роми против расизма*“), која је била посвећена борби против дискриминације Рома у свим сегментима друштвеног живота и смањењу социјалне дистанце према овој групи. У оквиру истог пројекта одржано је 10 јавних трибина (*Краљево, Ваљево, Зајечар, Нови Сад, Крушевац, Крагујевац, Обреновац, Бечеј, Ниш, Владичин Хан*) на којима су представници Повереника разговарали са више стотина Рома и Ромкиња и више координатора за ромска питања, информисали их о појму и облицима дискриминације, представили надлежност Повереника као и начин заштите. Истовремено је одржано и више радионица у школама са циљем разградње и деконструкције стереотипа и предрасуда. Такође је важно истаћи да је Повереник током 2020. године одржано дводневни семинар за представнике свих националних савета националних мањина посвећен препознавању и заштити од дискриминације, а затим и 2023. године за нови сазив националних савета националних мањина.

У циљу промоције равноправности, толеранције и указивања на начин заштите од дискриминације Повереник је израдио брошуру на језицима националних мањина, укључујући и ромски језик и то на два дијалекта, у којем се на једноставан начин објашњава појам дискриминације, примери дискриминаторног понашања, механизми заштите од дискриминације, афирмативне мере као и начин подношења притужби Поверенику.